

Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar, ed.
Nesibe Kantar, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 282 s.

 BAHAR OK ^a

“... Felsefe, yapay zekâ modelleri ve insan zihninin simülasyonu arasındaki bağlantılarda ortaya çıkan problemlerde söz sahibi olacak önemli ve yetkin bir disiplindir.” (Kantar, 2025:269)

Yapay zekâ, günümüzde yalnızca mühendislik laboratuvarlarının ya da teknoloji devlerinin konusu olmaktan çıkıp, insanlığın düşünsel ufkunu şekillendiren bir paradigma haline gelmiştir. Bu dönüşüm, salt teknik ilerlemelerle açıklanamayacak kadar derindir. Derin öğrenme algoritmalarının şiir yazabilmesi, resim üretebilmesi ya da felsefi argümanları yorumlayabilmesi artık gündelik bir gerçekliğe dönüşmüşken, şu sorularla yüzleşmemek mümkün değil: Yapay zekâ gerçekten “anlıyor” mu? Sadece veri mi işliyor, yoksa anlam mı yaratıyor? Karar alan otonom sistemlerin eylemlerinden kim sorumlu? Ve daha da önemlisi, insanla makine arasındaki sınır nerede başlıyor, nerede

^a Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Programı
baharokbahar@gmail.com

bulanıklaşıyor? Bu sorular artık yalnızca teorik değil, son derece pratik bir boyut da taşıyor. Savaş alanlarında kullanılan otonom silah sistemlerinden algoritmik adalet tartışmalarına, eğitimden sağlığa kadar birçok alanda yapay zekâ sistemlerinin karar verici olarak devreye girmesi, felsefi refleksleri tetikliyor. Yapay zekânın sadece bir araç olarak mı kalacağı yoksa yeni bir “varlık” düzeyi mi kazanacağı, hem etik hem de ontolojik düzlemde belirleyici bir tartışma konusu. Bu bağlamda yapay zekâyı anlamak, sadece geleceğin teknolojisini değil, aynı zamanda insanın kendisini anlamaya dair de yeni yollar açmaktadır. Bize tuttuğu ayna, yalnızca teknik bir yansıma değil; benliğimizi, bilişsel sınırlarımızı ve etik pusulamızı yeniden gözden geçirmemizi gerektiren bir çağrıdır.

Dr. Nesibe Kantar’ın editörlüğünü üstlendiği *Yapay Zekâ Felsefi Üzerine Güncel Tartışmalar* adlı eser, teknik bilimlerle felsefe disiplininin kesişiminde yer alan yapay zekâ felsefesini, uygulamalı felsefenin bir alanı olarak temellendirmektedir. Kantar’a göre, bilgi çağında kendi kültürel kodlarımıza dayalı yaklaşımlar geliştirmek yalnızca ülkemiz için değil, tüm insanlık için de bir sorumluluktur. Felsefi bir etkinlik olarak etik çalışmaları ise bu amaca hizmet edecek yeterli bilgiye sahiptir (Kantar, 2024:1228). Eser, bu yönüyle yalnızca bir akademik başvuru kaynağı olmanın ötesinde, özgün içeriğiyle küresel düşünce dünyasında yer edinmeye aday nitelikte bir tartışma platformu sunmaktadır. Yapay zekâyâ ilişkin düşünsel arayışlara derinlikli ve çok katmanlı bir zemin sunan bu çalışma, alanında önemli bir katkı sunmaktadır. Kantar’ın felsefi birikimiyle oluşturduğu eser; sadece Türkiye’den değil, dünyanın farklı ülkelerinden düşünür ve akademisyenlerin katkılarıyla evrensel bir bakış açısı geliştirmekte, yapay zekâ felsefesinin en yeni problemlerine bütüncül bir yaklaşım getirmektedir. Eserde, Terrell Ward Bynum, Kenan Gürsoy, Herman T. Tavani, John Weckert, Krystyna Gorniak-Kocikowska, Levent Bayraktar, Simon Rogerson, Richard Volkman, Robert Audi ve Nesibe Kantar gibi farklı ülkelerden on akademisyenle gerçekleştirilen röportajlara yer verilmiştir. Bu röportajlarda, Avrupa, Amerika ve Türkiye’den akademisyenler, dünyada ilk kez yapay zekâ ve felsefe başlığı altında bir araya gelerek görüşlerini

paylaşmıştır. Bu eseri dünya literatüründe özgün kılan en belirgin yönlerden biri de yapay zekâyâ dair tartışmaların yalnızca geçmişte kalmış teorik sorular etrafında dönmeyip, aksine bugün hızla gelişen teknolojilerin yarattığı *gerçek* sorunlara yönelmesidir. Kitapta yer verilen yazılar; genel yapay zekâ, yapay bilinç, algoritmik öznel-lik, otonom kararların sorumluluğu ve dijital etiğin sınırları gibi güncel tartışmaları merkezine almakta, aynı zamanda bu tartışmaların yalnızca Batı merkezli değil, küresel ölçekte nasıl şekillendiğine dair özgün katkılar sunmaktadır. Yapay zekânın bilinç sahibi olup olamayacağına dair felsefi tezlerden, gelecekte makinelere hak ve sorumluluk atfedilip atfedilemeyeceğine kadar pek çok konu, akademik titizlikle ele alınmakta ve okuyucuya eleştirel düşünme zemini sağlamaktadır.

Eserde, farklı ülkelerden akademisyenlerle gerçekleştirilen röportajlar aracılığıyla yapay zekânın felsefi, etik ve metafizik boyutları ele alınmaktadır. Prof. Dr. Terrell Ward Bynum ile yapılan ilk röportajda, yapay zekâ ve bilişim felsefesinin tarihsel gelişimi, etik riskler, metafizik temeller ve yapay zekâ tekilliği gibi güncel tartışmalara ışık tutulmaktadır. Bynum'un insan benzeri veri işleme yapılarına dair hipotezi (Bynum, 2025:9) ve yapay zekânın kontrol sorunlarına yönelik uyarıları (Bynum, 2025:16), eserin felsefi derinliğini öne çıkaran önemli katkılardandır. Prof. Dr. Kenan Gürsoy ile gerçekleştirilen ikinci röportajda, "insan nedir?" sorusu yapay zekâ bağlamında felsefi bir zeminde ele alınmaktadır. Gürsoy, insanın kimliğinden ziyade neliği üzerinden tanımlanması gerektiğini vurgulamakta ve bu sorgulamanın günümüzde yapay zekâ aracılığıyla yeniden gündeme geldiğini ifade etmektedir. Ona göre, insanın kendini tanıma ve anlamlandırma süreci, özgürlük temelinde şekillenen bir tavır ve tutum geliştirmesiyle mümkündür; bu nedenle insan, yapay zekâyâ mesafe koyabilmelidir. Bilinç, akıl ve zekâ arasında kurduğu hiyerarşik yapı çerçevesinde, insanın değerler bilinci sayesinde yapay zekâdan ayrıldığına dikkat çeken Gürsoy, yapay zekânın kültür üretemeyeceğini, üretebilse dahi bunun insanı kendisine yabancılaştıran yapay bir kültür olacağını ileri sürmektedir (Gürsoy, 2025:75). Esas meselenin insanın kendisini yapay zekâyâ

indirgemedi varlığını nasıl sürdürebileceği olduğunu belirtmekte ve çözümü, insanın iletişim kurabilen, muhatap olabilen bir özne olarak özgün yapısında aramaktadır (Gürsoy, 2025:81).

Prof. Dr. Herman T. Tavani ile yapılan üçüncü röportajda, yapay zekâ etiği, siberetik ile olan ilişkisi ve teknolojinin etik sorunlara çözüm üretme potansiyeli ele alınmaktadır. Tavani, etiği ahlakın bir çalışması olarak tanımlayarak, yapay zekânın karşılaştığı etik zorlukları on yedi başlık altında toplamıştır (Tavani, 2025:98-99). Bu sorunların, teknolojik gelişmelerle birlikte dönüştürüleceğini ifade etmiştir. Yapay zekânın karar alma, özgürlük ve etik sorumluluk üzerindeki etkilerinin, gelecekte bu sistemlere ne ölçüde özerklik tanıyacağıyla belirleneceğini savunmuştur. Etik bir yapay zekâ üretiminin mümkün olup olmadığını ise, insanlığın yeterli bir etik sistem geliştirip geliştiremeyeceği sorusu üzerinden değerlendirmiştir. Röportaj, yapay zekâ çağında insan olmanın anlamını sorgulamanın esas mesele olduğu ile sonlandırılmıştır (Tavani 2025:104). Prof. Dr. John Weckert ile yapılan dördüncü röportajda, nanoteknoloji bir etkileşim ve olanak teknolojisi, nanoetik ise onunla ilgilenen etik alanı olarak tanımlanmıştır. Weckert, yapay zekâ etiğini bilgisayar etiğinin bir alt alanı olarak görmekte ve bu alanların diğer etik disiplinlerle bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır (Weckert, 2025:109). Yapay zekâ teknolojilerinin risk taşıyabileceğini belirten Weckert, bu riskleri azaltmak için kullanımına etik kısıtlamalar getirilmesi gerektiğini savunur. Ayrıca, yapay zekânın dijital uçurum yaratarak erişim eşitsizliklerine neden olabileceğine ve bazı insan hakları ilke-leriyle çelişebileceğine dikkat çeker (Weckert, 2025:112). Yapay zekâ ile çevre etiği arasındaki ilişkiyi hem çözüm potansiyeli hem de çevresel zarar riski açısından çift yönlü değerlendirmektedir (Weckert 2025:115).

Prof. Dr. Krystyna Gorniak-Kocikowska ile yapılan beşinci röportajda, bilişim felsefesinin geldiği aşama değerlendirilmiş ve yapay zekânın insan faaliyetleri açısından geniş faydalar sunabileceği belirtilmiştir. Toplumu, kendi kendine yetebilen, bireysel ve kolektif varoluş koşullarını üretebilen bir yapı olarak tanımlayan Gorniak-Kocikowska, insan kontrollü yapay zekânın adalet ve eşitliği

destekleyebileceğini; otonom yapay zekânın ise bu değerleri koruyup koruyamayacağı konusunda belirsizlik taşıdığını ifade etmiştir (Gorniak-Kocikowska 2025:147-49). Ayrıca yapay zekânın eğitimde derin ve köklü değişimlere yol açacağını vurgulayarak, eğitimdeki etik çerçevenin geliştirilmesi ve öğrencilere bu teknolojilerin nasıl kullanılacağına dair bilinç kazandırılması gerektiğini savunmuştur (Gorniak-Kocikowska 2025:156-57). Prof. Dr. Levent Bayraktar ile yapılan altıncı röportajda, yapay zekâ, etik ve medeniyet ilişkisi felsefi bir zeminde ele alınmıştır. Bayraktar, teknolojiyi insan için bir araç olarak konumlandırırken, insanın özne konumunu koruyabilmesi için yapay zekâyı mesafeli ve ölçülü yaklaşması gerektiğini savunur (Bayraktar, 2025:167-69). İnsanı üç katmanlı bir varlık olarak tanımlayan Bayraktar; fiziksel, kültürel ve benlik dünyasına dikkat çeker (Bayraktar, 2025:180-81). Yapay zekânın bilinçsiz kullanımıyla insanın kendisine yabancılaşarak nesneleşeceğini ve bu durumun bir medeniyet krizine yol açabileceğini belirtir. Çözüm ise, etik ve felsefi bilinçle donanmış, özgürlüğünü ve sorumluluğunu koruyan bir insan anlayışındadır.

Eserin yedinci röportajında Prof. Dr. Simon Rogerson, dijital teknolojinin toplumu ve kültürü köklü biçimde dönüştürdüğünü ve bu dönüşümle birlikte yeni bir dijital etik anlayışının ortaya çıktığını savunur (Rogerson, 2025:202). Dijital etiği “süreç” ve “ürün” olarak ikiye ayıran Rogerson, bireylerin ahlaki pusulalarıyla kendi kendilerini düzenleyebilmeleri için sağlam bir etik temele ihtiyaç duyduğunu belirtir. Yapay zekânın hem olumlu hem de olumsuz şekilde kullanılabileceğine dikkat çeker; kontrolsüz gelişimin, yapay zekânın kendi kendini üretmesi gibi sınırsız bir döngüye yol açabileceği uyarısında bulunur. Bu nedenle dijital etğin herkes tarafından benimsenmesi gerektiğini vurgular (Rogerson, 2025:207). Sekizinci röportajda ise Prof. Dr. Richard Volkman, yapay zekâ etğinin henüz temel konularının netleşmediğini belirtmiş ve bu sürecin Sokratesçi alçakgönüllülüğü yeniden keşfetmeyi gerektirdiğini savunmuştur (Volkman, 2025:216). Yapay zekâyı etik yaklaşımın temelinde alçakgönüllülüğün yer alması gerektiğini vurgulayan Volkman, yapay zekânın insan haklarına tehdit oluşturduğu

yönündeki görüşleri spekülâtif bulmuştur. Zekâ ile zihni birbirinden ayırarak, yapay zekânın zihne sahip olup olmadığının belirsizliğini koruduğunu ifade etmiştir. Ona göre, asıl risk, insanların düşünme sorumluluğunu yapay zekâyâ devretmesidir (Volkman, 2025:232). Volkman, klasik liberal değerler çerçevesinde bireysel özgürlüğün ve düşünsel özerkliğin korunmasının önemine dikkat çekmiştir.

Dokuzuncu röportajda Prof. Dr. Robert Audi, yapay zekâ epistemolojisini “makinelere bilebilir mi?” sorusu üzerinden ele almış ve makinelerin bilgiye sahip olabileceğini, ancak ahlaki ve entelektüel sorumluluk taşıyıp taşımayacaklarının tartışmalı olduğunu belirtmiştir. İnsan hafızası ile makine hafızası arasındaki farklara dikkat çekmiş; makine öğrenmesi kavramlarının insanlar için geçerli anlamlarla aynı şekilde yorumlanamayacağını savunmuştur (Audi, 2025:243-44). Yapay zekânın ahlaki epistemolojiye katkı sunabileceğini kabul eden Audi, yine de yapay zekânın bağımsız ahlaki değerlendirmelerde bulunabileceği konusunda şüpheli yaklaşmıştır. Ona göre, etik ilkeler teknolojiye yön vermeli ve yapay zekânın sınırlarını belirlemede öncelik taşınmalıdır (Audi, 2025:246). Kitabın son bölümünde Dr. Nesibe Kantar, yapay zekâ ile felsefe arasındaki ilişkiyi, mitolojik kökenlerden başlayarak tarihsel bir perspektifle ele almıştır. Yapay zekâ, insan benzeri zihinsel yetileri taklit eden disiplinler arası bir alan olarak tanımlanmış; gelişiminde “yukarıdan aşağıya” ve “aşağıdan yukarıya” olmak üzere iki yaklaşımın etkili olduğu vurgulanmıştır (Kantar, 2025:262). Kantar, bilinç-yapay zekâ ilişkisini Baars’ın “global workspace” kuramı ve tiyatro metaforu üzerinden açıklayarak, bilinçli dikkat ile arka plandaki bilişsel süreçler arasındaki farklara dikkat çekmiştir (Kantar, 2025:264). Sonuç olarak, yapay zekânın insan benzeri bilinç üretilip üretemeyeceği belirsizliğini korusa da, bu alanın felsefi tartışmalar için verimli bir zemin sunduğunu vurgulamıştır.

Türkiye akademisi açısından değerlendirildiğinde, bu eser, yapay zekâ felsefesi alanında şimdiye dek pek rastlanmayan bir düşünsel derinlik ve uluslararası etkileşim düzeyi sunmaktadır. Türkiye’deki yapay zekâ tartışmaları çoğunlukla teknik ya da

uygulamalı düzeyde sınırlı kalırken, bu kitap felsefi boyutu merkeze taşıyarak uygulamalı felsefe alanında da önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Üstelik bu katkı yalnızca bir çeviri faaliyetiyle sınırlı değildir; aynı zamanda özgün fikirlerin üretildiği ve Türkiye akademisinin sesini küresel düzleme taşıyan bir çaba niteliği taşımaktadır. Yazar, kitapta yer alan röportajlar aracılığıyla yabancı akademisyenlerin düşüncelerini Türkçeye kazandırarak ilgili literatüre önemli bir katkı sunmuştur. Buna ek olarak, Terrell Ward Bynum'un *Flourishing Ethics* adlı makalesini "Gelişim Etiği" (Bynum, 2025:17-56), John Weckert'in *Trust and Technology* başlıklı çalışmasını "Güven ve Teknoloji" (Weckert, 2025:123-38), Simon Rogers'un *Artificial Intelligence: What Five Giants of the Past Can Teach Us About Handling the Risks* adlı makalesini ise "Yapay Zekâ: Geçmişin Beş Devi Bize Riskleri Yönetme Konusunda Neler Öğretebilir?" (Rogerson, 2025:208-11) başlığıyla Türkçeye çevirerek alana kazandırmıştır. Felsefenin farklı alanında uzman akademisyenlerin katkılarıyla şekillenen bu eser, okuyucuyu yalnızca bilgiyle donatmakla yetinmez; onu yapay zekânın ortaya koyduğu yeni felsefi ufuklara birlikte yürümeye davet eder. Bu kitap, insan aklının sınırlarını, ahlaki sorumluluklarını ve varlık anlayışını yeniden düşünmek isteyen herkes için güçlü bir başlangıç noktasıdır.

Kaynaklar

- Audi, Robert. 2025. "Yapay Zekâ Epistemolojisine Dair Bazı Temel Sorular: Robert Audi ile Bir Söyleşi". Ss. 241-46, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bayraktar, Levent. 2025. "Levent Bayraktar ile Yapay Zekâ, Etik ve Medeniyet İlişkisi Üzerine". Ss. 161-98, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bynum, Terell Ward. 2025. "Gelişim Etiği/ Flourishing Ethics". Ss. 17-56, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bynum, Terell Ward. 2025. "Terrell Ward Bynum ile Yapay Zekâ, Metafizik, Etik Teorilerin Tasarımı ve Entegrasyonu Üzerine". Ss. 5-16, içinde

- Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bynum Terell Ward, Kenan Gürsoy, Herman T. Tavani, John Weckert, Krystyna Gorniak-Kocikowska, Levent Bayraktar, Simon Rogerson, Richard Volkman, Robert Audi, ve Nesibe Kantar. 2025. *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gorniak-Kocikowska, Krystyna. 2025. "Krystyna Gorniak-Kocikowska ile Yapay Zekâ, Etik, Toplum ve Eğitim Üzerine". Ss. 141-58, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gürsoy, Kenan. 2025. "Kenan Gürsoy ile Yapay Zekâ, Metafizik ve İnsan Üzerine". Ss. 59-92, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kantar, Nesibe. 2024. "Cybernetic Science in the Context of the Philosophy of Information, Ethical Problems and Solutions in the Information Society". *Şarkiyat* 16 (2):1213-25.
- Kantar, Nesibe. 2025. "Yapay Zekâ ve Felsefe: Mitoloji ve Yapay Zekâ Felsefesinin Doğuşu". Ss. 249-70, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Rogerson, Simon. 2025. "Simon Rogerson ile Yapay Zekâda Uygulamalı Etik Politikalar ve Potansiyel Etkileri Üzerine". Ss. 201-7, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Rogerson, Simon. 2025. "Yapay Zekâ: Geçmişin Beş Devi Bize Riskleri Yönetme Konusunda Neler Öğretebilir?" Ss. 208-11, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tavani, Herman T. 2025. "Herman T. Tavani ile Yapay Zekâ ve Etik Üzerine". Ss. 95-104, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Volkman, Richard. 2025. "Richard Volkman ile Yapay Zekâ ve Gelecek, Dis-topya, Etik Üzerine". Ss. 215-38, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine*

Güncel Tartışmalar. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Weckert, John. 2025. "John Weckert ile Yapay Zekâ Teknolojileri, Yeni Teknolojiler ve Çevre Etiği Üzerine". Ss. 105-38, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Weckert, John, ve Nesibe Kantar. 2025. "Güven ve Teknoloji". Ss. 123-38, içinde *Yapay Zekâ Felsefesi Üzerine Güncel Tartışmalar*. Çev. & Ed. (Nesibe Kantar), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.